

Pierre Marquis de Villars
1623—1698
fransk Ambassadør i København

LEONORA CHRISTINA ULFELDT'S FRIGIVELSE.

Af *Louis Bobé*.

Om de Sønner af Hr. Corfitz, der monne flakke om i Verden saa vide, vilde der paa Grundlag af de senest af Rigsarkivet erhvervede, slægtshistoriske Papirer, Breve og Aktstykker kunne skrives en fængslende Fremstilling.¹ Fredløse, jagede som Vildt, fornummede under paatagne Navne vandre de fra Land til Land. Tre af dem frister for en Tid Livet ved Hoftjeneste hos den excentriske Dronning Christine i Rom og søger aandelig Hvile i den katolske Kirkes Skød. Den ældste, *Christian*, der har givet en moderne Forfatter Stof til en Roman, hævner Faderen ved at dræbe dennes haarde Fangevogter fra Hammershus paa aaben Gade og ender sine Dage som Kanonikus ved Kirken San Lorenzo in Damaso i Rom. *Ludvig* drager i Kampen mod Tyrkerne og omkommer ved en Minesprængning paa Xanthe. *Corfitz*, der vil blive omtalt nærmere i det følgende, fæster Rod i Paris, men dør i London med bristede Forsøg paa at genvinde sit Adelskjold. Den yngste Broder, *Leo*, vendte Fædrelandet Ryggen, tjente sig i kejserlig Tjeneste op til Generalfeltmarskal og efterlod Sønnen *Corfitz Anton*, Slægtens sidste Mand, der naaede op til de højeste Værdigheder og Ærestrin i det hellige romerske Rige, Lederen af dets udenrigske Politik, benaadet med det gyldne Vlies og kendt for den fyrstelige Pragt, hvormed han optraadte som Ambassadør hos Stortyrken.

Corfitz Ulfeldt, Rigshovmesterens tredje ældste mandvoksne Søn,² der ved sin nidkære og maalbevidste, med Held kronede Virken for sin Moders Løsgivelse, har Krav paa at mindes, fødtes i 1645. I det Aar hun blev fængslet (1663), besøgte han et af Bernardo og Carbonette ledet Académie i Paris, hvor der undervistes i Humaniora, Sprog og ridderlige Idrætter. Han ankom i August til Basel for sammen med sine ældre Brødre, Christian og Ludvig samt Søsteren *Anna Catharine* (Enke efter Kaptajn *Vigilius de Cassette*) at mødes med Faderen, hvis vaklende Helbred gav Aar-

¹ Arkivsignatur: Ulfeldtske Sager 19 a 55 c.

² Jfr. min Stamtavle over Slægten Ulfeldt i Danmarks Adels Aarbog 1923, S. 499—541, hvortil de nævnte Familiepapirer er benyttet.

sag til Bekymring. Da der indtraadte en synlig Bedring i hans Tilstand, forlod de atter Byen og spredtes ad paa forskellige, nærmere og fjernere Steder. Af Frygt for at blive paagrebet af lønnede, fra Danmark udsendte Forfølgere, søgte den dødssyge Fader Tilflugt i Landsbyen Richen, en halv Mil fra Basel. Da han heller ikke her følte sig sikker, lod han sig, hemmelig, ledsaget af en Borger fra Basel, om Natten ro ned ad Rhinen i en Baad med den lille By Neuenburg som Maal, men udaandede efter to Timers Sejlads, et Musketskud fra Staden, hvor han, udplyndret af Rorkarlene, blev begravet af Munkene i det derværende Kapuzinerkloster. Alt dette er bekendt. Corfitz Ulfeldts Dødsdatum vil antagelig stedse staa hen i Uvished paa Grund af de uforenelige Modsætninger i Angivelserne. Matriklen for Universitetet i Basel, under hvis Beskyttelse Ulfeldts Sønner stillede sig, oplyser, at Brødrene Ludvig, Christian og Corfitz blev immatrikuleret vel straks efter deres Ankomst til Byen den sidste Dag i Februar,³ men i et Fællesbrev, dateret herfra 8. Marts, angives Faderens Død at være indtruffet 26. Februar gammel Tidsregning.⁴ Det er utænkeligt, at Brødrene paa deres forskellige Opholdssteder saa hurtigt skulle have erfaret Dødsbudskabet og være naaet til Basel. I sit Brev til la Peyrère⁵ siger Corfitz, at det varede 11 Dage inden han og Brødrene kom til Stede. Den 9. April skriver Anne Catharine: »Mine Brødre er alle udi Dag tidlig for den femte eller sidste Gang rejst til Neuenburg for at see, om de kunde faa deris salig Her. Faders døde Krop ud for at hemlig selv begrave ham.«

Efter Faderens tragiske Død er Corfitz gennem Aarene Samlingsmærket for de fredløse Søkende, der, spredte over Evropa, skiftevis i Stockholm, Hamborg, Utrecht, Gent, Paris og Rom under foregivne Navne kæmper for deres personlige Sikkerhed og

³ Ludovicus, Christianus, Cornificius comites ab Ulfeldt fratres, die ult. Febr. 1664 (Kirkehist. Saml. 5 II, 404).

⁴ Beretningen til Dr. O. Sperling, underskrevet Christian Graf von Ulfelt, Basell den 8. Martii, fortjener at kendes i Ordlyd:

»Er setzte sich in ein kleines Böttlein auf dem Rhein, da er dann, zwo Stunden, nachdem er ins Bott getreten war, in selbigen Böttlein gestorben. Keiner von uns ist bey solchem erbarmlichen Spectakel gegenwärtig gewesen. Wir waren alle von einander abgesondert, undt ziemlich weit von hier, damit seine Person nicht entdeckt, oder verrathen wurde. Sodan der gute Herr in undt unter den Händen der Ruderknechte undt Räuber gestorben ist. Sie haben ihn gantz ausgeplündert undt ihm alles abgenommen, Nemblich einen grossen Theil Clenodien, Briefe von ansehnlicher importantz, Gelt etc. Den armen Cörper haben sie an einen ort so Neubourg heisst, gebracht, drey Meilen von hier, woselbst er auch begraben worden.« Neuenburg blev i 1805 totalt ødelagt af Franskmændene (Kunstdenkmäler des Grossherzogtums Baden V (1901), 127 f.). Krigen har hindret mig i at indhente mulige Oplysninger fra Stadsarkivet i Basel, som Birket Smith ikke har raadspurgt.

⁵ Ny kgl. Saml. 4to.

nødtørfte Livsunderhold. Han er utrættelig, energisk virksom for Moderens Frigivelse, for Genrejsningen af Familiens Ære og for Indfrielsen af dens usikre Gældsfordringer. En særlig Omsorg viste han sin førnævnte yngste Broder Leo, der ved Faderens Død neppe var 12 Aar gammel, og hvis Skæbne laa Moderen i Fængslet tungt paa Sinde. I 1665 kom Leo fra Stockholm til Basel, hvor han 19. Juli blev immatrikuleret ved Universitetet. Fra Hamborg indsendte Corfitz i 1667 et Bønskrift om Moderens Benaadning til Kronprins Christian, hvis tilstundende Bryllup med Prinsesse Charlotte Amalie, der, ligesom hendes Moder, den regerende Landgrevinde af Hessen-Cassel havde varm Medfølelse for Leonora Christina, lod ham haabe paa et gunstigt Svar.

Det følgende Aar fik Kong Frederik III ved Forhandlinger med den svenske Konge udvirket et Forbud mod at den ulfeldtske Familie opholdt sig i Sverige, hvilket han ogsaa søgte udstrakt til at gælde for Nederlandenes Vedkommende.

I 1669 (4. Marts) meldte den danske Resident i Haag *P. Charisius*, at han havde erfaret, at den unge Ulfeldt, hvis Fornavn ikke nævnes, men som temmelig sikkert maa være Corfitz, for nylig havde opholdt sig i Haag inkognito og aflagt Visiter paa forskellige Steder, men nu var rejst til Utrecht og sagdes at agte sig til England. Kongen lod Charisius overfor Generalstaterne udtale sin Forundring over, at Ulfeldt havde vist sig offentligt og faaet Indpas hist og her, da det dog ikke kunde være ubekendt, at hans Familie, begrundet ved den Skamlet, der hvilede paa den, hverken var taalt i Frankrig eller havde opnaaet Tilladelse til at opholde sig i Sverige. Charisius skulde i Kongens Navn henstille til Generalstaterne at formene Ulfeldt Opholdstilladelse i Nederlandene.⁶

I de følgende Aar var Paris vistnok Corfitz' stadige Opholdssted, men efter at Leo i 1673 var bleven udnævnt til Kammerjunker ved Dronning Christines Hof, har han antagelig ogsaa en Tid ad Gangen levet i Rom, hvor Broderen senere forhandlede med Dronningen om Indfrielsen af Faderens betydelige og af hende anerkendte Gældsfordringer,⁷ og hvor Christian Ulfeldt daglig var sammen med hende, men ved sin Indolens til Corfitz store Fortrydelighed forsømte at varetage Familiens Interesser.

Mod Slutningen af Aaret 1684 spores Samspillet mellem de Kræfter, der virker for Leonora Christines Løsladelse, i Paris ved hendes Søn og dennes Velyndere, i København gennem den her-

⁶ P. Charisius' Depeche. Ausländ. Registrant 1669, 13 Marts, f. 270.

⁷ Ifølge Testamente af 1693, 28 April, overdrog Leonora Christina alle sine Fordringer paa Dronningen til Leo, Pengekravene paa Kong Carl X og Tilgodehavender i England til Døtrene.

værende franske Ambassadør, *Pierre de Villars*, støttet af Storkansler *Ahlefeldt* og *Ulrik Frederik Gyldenløve*.⁸

Den 22. December skriver den danske Gesandt i Paris, *Meyercron*, til Oversekretær *Th. B. von Jessen*, at den unge Ulfeldt, der allerede i hans Forgængers *Just Høegs Tid* har opholdt sig i Paris og ført en skjult Tilværelse, for en fjorten Dage siden er bleven modtaget ved Hove og vistnok præsenteret for Kongen gennem en Broder til Mad. *de Maintenon*, som ogsaa har skaffet ham Indpas i det fornemme Selskab i Paris.⁹ Saavidt skønnes, har han formaet at gøre sig gældende og saavidt muligt fremstillet sin sørgelige Skæbne, men da han ikke vidste, om det herværende Hof havde taget Hensyn dertil, og da han ikke først har villet tale med Ministrene om sin Sag, som de vilde kunne afvise, har Meyercron bedt Grev *de Roye om*, uden at tage Parti, at udforske hos den ene eller den anden, hvorledes Sagerne staar. »Da Ulfeldt netop har sagt mig,« hedder det, »at han havde ladet sig præsentere for Kongen for at bede denne om hans Mellekomst eller Anbefaling hos vor Konge, og at man vilde skrive til Mr. de Villars om at vise ham Tjenester i Tilfælde af, at det kunde lade sig gøre uden at mishage ved Hans Majestæts Hof, — hvilken Betingelse man vilde have knyttet til de Ordre, der skulde gives Mr. de Villars, — har jeg anseet det for min Pligt at underrette Dem om denne Sag og de ledsagende Omstændigheder for at De, om De finder det belejligt, kan aflægge Hs. Maj. Beretning herom.«⁹

I Grev *Rochefoucauld de la Roye*, der stod i høj Gunst hos begge Monarker, havde Corfitz vundet en ligesaa indflydelsesrig som velvillig Fortaler for Moderens Sag. Aaret forud havde Greven med sin Konges Tilladelse forladt fransk Tjeneste for at overtage Organisationen af den danske Hær som dens Generalfeltmarskal. Samtidig var han blevet udmærket med Elefantordenen og tillagt Rang umiddelbart efter Storkansler Ahlefeldt, til hvem han stod i fortroligt Forhold. Efter sin Tilbagevenden til København har Grev de Roye kunnet virke for Leonora Christinas Løsladelse i Forening med Villars, der havde beklædt Posten som herværende fransk Ambassadør fra Sommeren 1683 indtil han i Januar 1685 kaldtes tilbage. Villars forlod Danmark med et smigrende Vidnesbyrd herfra for »sin gode Hensigt og Iver for den fælles Interesse og i den i hans Underhandlinger udviste Behændighed.«¹⁰

Leonora Christinas Biograf udtaler en Formodning om, at Lud-

⁸ Protocol de Paris 1685.

⁹ Om Mad. de Maintenons Forbindelse med Villars Fader og Søn se A. Geoffroy, Mad. de Maintenon, Paris 1887, I, S. LXII. Hendes Broder Greve Charles d'Aubigné, Guvernør bl. a. i Belfort, betegnes af Geoffroy som »un fameux personnage«, ib. I, 16, 55, 75.

¹⁰ Geheimeregistratur 1684, II, 307.

vig XIV maa have nedlagt Forbøn for hende, og at denne Mellemkomst »efter hvad der i det mindste sagdes« var af en afgørende Betydning. Som de her fremdragne Aktstykker godtgør, kan der ikke mere herske Uklarhed om dette Spørgsmaal. At Villars har været en god Talsmand for Leonora Christina kan ikke betvivles. Iøvrigt haves Kongens egne Ord for, at Villars hos ham har »andraget om Dame Eleonores Befrielse«. ¹¹

Den lykkelige Vending i den fangne Kongedatters tunge Skæbne blev fremskyndet ved Enkedronning Sofie Amalies Død den 20. Februar, hvorved den hovedsagelige Hindring for hendes Frigivelse var fjernet. Sagen trak ud, dels fordi man maatte have Dronningens Bisættelse, der først fandt Sted den 27. Marts, overstaaet, dels fordi Kongens paatænkte Rejse krævede mange Forberedelser. Først umiddelbart før Kongen forlod København den 18. Maj, ledsaget af Gyldenløve, Reventlow, Overrentemester P. Brandt, Th. B. v. Jessen og Oversekretær M. Moth, traf han den endelige Bestemmelse.

Kongens Ordre til Leonora Christinas Løsladelse er, saavidt vides, ikke bevaret og kan være givet i Form af en Haandbillet eller mundtligt. ¹² Samme Dag gav Kongen Overrentemester P. Brandt Befaling til at udbetale 500 Rdlr. til »Fru Eleonora, som, naar Vi ere bortrejste, efter Vores aller naadigste Tilladelse af det blaa Taarn udkommer.« ¹³ Tydeligt nok har Kongen villet undgaa et personligt Møde, hvad enten han maatte føle sig pinlig berørt ved Synet af hendes ved det lange Fængselsophold og Lidelser hærgede Ydre, eller han har villet unddrage sig hendes Taksigelser.

Om hendes Opholdssted tog Kongen først Bestemmelse efter at have passeret Storebelt ved et Reskript, udstedt fra Nyborg, dateret 20 Maj, og rettet til det af ham indsatte Regeringsraad, bestaaende af Storkansler *Ahlefeldt* og Geheimeraaderne *Bierman von Ehrenschild* og *M. Wibe*. ¹⁴ Det paalagdes Raadet, gennem

¹¹ *Pierre Marquis de Villars* (f. 1628 † 1698), tidligere Ambassadør først i Madrid, derefter i Kbhvn. hans sidste diplomatiske Mission, mødtes med sin Efterfølger Grev Cheverny i Hamborg i Juni 1685 paa Hjemvejen til Paris, hvor han henlevede sine sidste Aar, yndet ved Hove. Han betegnes af Saint-Simon som en overordentlig smuk Mand af Skikkelse og Ansigtstudtryk, hvorfor han lød det smigrende Tilnavn Orondate, Helten i en af Mad. de Scudéry's Romaner. Hans Søn er den i Frankrigs Krigshistorie berømte Hærfører, Marskal Claude Louis Hector de Villars (1653—1734), der en Tid (fra 1687) var Ambassadør i Wien. (Marquis de Villars, *Mémoires d'Espagne*, ed. M. A. Morel Fatio, Paris 1893, S. LXIX f. (om Danmark), med Portræt, og *Mémoires du maréchal de Villars*, ed. de Vogué, Paris 1904, VI, S. 168).

¹² »Grev Ahlefeldt havde sendt Slotsfogeden en kongelig Ordre, at jeg skulde mit Fængsel entlediges« (Jammersminde).

¹³ Protokol o. kgl. Befalinger til Rentemesteren, 1685, f. 67.

¹⁴ Instrux, dat. 12 Maj (Geheimkonseillet, kgl. Ordrer 396).

Frøken *Lindenov* at tilkendegive Leonora Christina, at hun kun maatte nyde personlig Frihed og ikke opholde sig i København, men paa et andet Sted i Provinsen Sjælland, maaske i Næstved eller Holbæk, indtil videre herom udgaaende Forordning.

I sit Svar paa Reskriptet indberettede Raadet under 23 Maj, at man havde meddelt »Baronesse« *Lindenov* Kongens Befaling, og at Leonora Christina af egen Drift havde bestemt sig til ikke at opholde sig i Hovedstaden, men at begive sig ud paa Landet, eftersom hun alt tidligere havde erfaret Kongens Hensigt, at hun ikke skulde forblive i Byen, hvilket dog ikke var omtalt i Befalingen om hendes Befrielse. Endnu samme Dag eller den følgende vilde hun først begive sig til Husum, en halv Mil fra København, til den dærboende Datter af hendes Svoger, afdøde *Lars Ulfeldt* og blive her saalænge indtil der blev truffet Foranstaltning til hendes fremtidige Bosættelse enten i Næstved eller Holbæk.¹⁵

Begge her refererede, ikke tidligere fremdragne Aktstykker meddeles nedenfor i tekstkritisk Gengivelse.

I sin Biografi af Leonora Christina anfører Birket Smith, at der kun foreligger faa og usikre Efterretninger om Tiden mellem hendes Overførelse fra Fængslet og til hendes Bosættelse i Maribo Kloster, og gætter paa Husumgaard som hendes midlertidige Opholdssted. Om Kongens første Tanke at anvise hende Opholdssted enten i Næstved Sortebrødregård eller det da delvis til Skole indrettede Sortebrødrekloster i Holbæk, har man tidligere intet vidst.

Husumgaard var en af Feltherren *Hans Schack* opført Lystgaard med tilliggende, stor og prægtig Have, som 1672 blev købt af *Sofie Amalie Moths* Svoger, *Nikolaus Bennich*, efter hvis Undvigelse den kom tilbage til Hans Schack. Ved dennes Død kort efter gik Gaarden over til hans Svigersøn Greve *Cai Lorenz Brockdorff*, der allerede i 1676 solgte den til Storkansler Greve *Frederik Ahlefeldt*,¹⁶ som uden Tvivl har foranlediget, at Husumgaard valgtes til midlertidig Bolig for Leonora Christina, idet hans Enke først efter hans Død 1686 afhændede Gaarden.

Af sin Søsterdatter *Anne Cathrine Lindenov* († 1692 ugift) førtes Leonora fra Fængslet til dennes Gaard ved Holmens Kanal, hvor nu Erichsens Palæ ligger. Her forblev hun i tre Dage, indtil hun flyttede til Husumgaard, der 1684 var bleven forpagtet af

¹⁵ Om Holbæk Sortebrødrekloster se Chr. Axel Jensen i »Fra Holbæk Amt«, VII, S. 11.

¹⁶ A. D. Jørgensen, Griffenfeldt, I, 266, 482. Louis Bobé, Slægten Ahlefeldt VI, 45, B 64. Rentekammerets Resolutioner Nr. 2210.

Jomfru *Lisbet Sophie Friis*, Datter af Corfitz Ulfeldts Søster *Elsebet* i Ægteskab med Oberst *Jesper Friis* til Ørbæklunde. Hos hende boede den i Kongens Ordre udpegede Jomfru *Anne Sophie Ulfeldt* (f. 1647), Datter af Corfitz Ulfeldts Broder Hr. *Laurids* til Egeskov og *Else Parsberg*, der var død paa Husumgaard 5 Septbr. Aaret før Leonora Christinas Tilflytning, og hvorved Værelser paa Gaarden var blevet fri.

Valget af Husumgaard som Rekreationssted for Leonora Christina efter hendes lange og trange Fængselsliv og dets legemlige og aandelige Martyrium kunde næppe være heldigere. Her har hun i Aarets skønneste Maaneder aandet op i den forfriskende Landluft, hæget af sin afdøde Mands Søkendebarn. Paa Husumgaard, hvor hun afventede Kongens Hjemkomst, afsluttede hun sit Jammersminde den 2 Juni. Ordren om hendes Overflytning til Maribo Kloster er udstedt 15 August, men hendes Opbrud fandt først Sted ved Mikkelsdags Tid. Den 18 Septbr. skrev hun fra Husumgaard følgende Linjer til *Otto Sperling* d. y.:

»Imidlertid laffuer ieg mig nu paa reisen, haffuer alt ladet indskiibe huis Boeskab ieg for det første haffuer kundet rappe sammen; att sette Boe aff ny er tungt, et gott Moed trenger igien-nem.«

Leonora Christina er herhjemmefra bleven bekendt med den betydningfulde Andel, Sønnen Corfitz havde haft i hendes Løsladelse, hvilket fremgaar af hans, Paris, den 21 Juni daterede Brev som Svar paa en fra Husumgaard 27 Maj afsendt, men ikke mere bevaret Takkeskrivelse fra Moderen. I smukke Vendinger tilbageviser han hendes Erkendtlighed, da han kun har handlet udfra sønlig Pligt og de Krav, Slægtens berømmelige Navn stiller til ham. Han beretter dernæst, at Marquis de Villars, efter at være bleven underrettet om Leonora Christinas Frigivelse ufortøvet havde bragt Efterretningen videre til sin Søn Ambassadøren, der atter, skyndsomst lykønskede Corfitz til Sagens heldige Udfald i et Brev, affattet i Udtryk, »der var denne Mands højsindede Karakter værdige«. Corfitz havde saa øjeblikkelig begivet sig til Hoffet og endnu samme Dag faaet bevilliget en privat Audiens hos Kongen, hvem han i Moderens og hele Familiens Navn tolkede Takken for den lykkelige Virkning, Majestætens Mellekomst havde udøvet. Til Slut bad han Kongen om at tage ham og hans Søkende i sin Beskyttelse, hvorpaa Monarken »med ganske særlig Velvilje besvarede hans ærbødige Henvendelse«. Corfitz aflagde derefter Visiter hos de forskellige Ministre, der havde støttet hans Bestræbelser. Saavidt hans slunkne Pengepung tillod det, havde han yderligere gjort formaaende Herrer sin Opvartning. »Jeg maa,« slutter han, »selvsagt, paa Grund af min Fatigdom, være i en overordentlig Knibe, al den Tid jeg har flak-

ket rundt i Evropa uden at eje en Hvid, uden Embede eller Pension fra nogen Side. Det er et Guds Mirakel, at jeg ikke er død af Sult. Nu og da har jeg for at redde mig fra Elendighedens Afgrund, maattet agere den velhavende.«

At Storkansler Ahlefeldt, der allerede et Aarti før Leonora Christinas Løsladelse aabent havde tilkendegivet sin Medfølelse med hendes haarde Skæbne, ogsaa har haft Del i hendes Benaadning, er givet. Han er den unavngivne Excellence, hvem Corfitz i et fra Paris 2 Juli dateret Brev takker for at have bidraget til Moderens Løsladelse og samtidig beder om at søge udvirket Tilladelse for sig til atter at maatte tage Ophold i Danmark.¹⁷

Afgjort Vished om Ahlefeldts Indflydelse paa Kongens Beslutning at løslade Leonora Christina giver et Brev fra Gent af 21 Juni med fingeret Underskrift og Adresse, men som sikkert er skrevet af Anna Catharine Ulfeldt og rettet til hendes Broder Leo i Rom. Hun kalder sig »Harinden«, ham »Itzber« og Broderen Corfitz »Curios«; og vedlægger en nu tabt Billet fra »vor kære undfrie Moder«. Det hedder i Brevet: »Vor Curios har forhandlet saa behændigt, at han har overtalt den allerkræfteligste Konge til at intercedere for vor i saa mange Aar ulykkelige Moder, og den gode Gud har rørt Kongen af Danmarks Hjerter til at forunde den bedrøvede Friheden den 29 Maj. Hun har trukket sig tilbage til Landet en Mil fra Byen København, fordi hun ikke mere kunde udholde de Visiter, man aflagde hende, og i saa stort et Antal, at det besværede hende. Alle er venligt sindede. Storkansler, Grev Ahlefeldt beviser hende meget stort Venskab. Den franske Ambassadeur har sagt til vor Moder, at uden Ahlefeldt havde der intet været at gøre.«

I Paris tillagde den hjemvendte Villars sig Hovedæren for at have udvirket Leonora Christinas Benaadning. Den 12 Juni indberetter Meyercron: »Hr. de Villars hævder, at Dame Eleonores Frigivelse ene skyldes hans indstændige Forestillinger. Den unge Ulfeld, der opholder sig her og har vundet Anseelse ved at gaa over til den romersk-katolske Religion, har skaffet sig Indpas ved Høve for at udvirke sig dets Forbøn til at opnaa Gunst og sin Rehabilitering.«

Samme Dag tilskrev Meyercron GeheimeRegistratoren i Tyske Kancelli, *Johan Jensen*, at Leonora Christinas Løsgivelse var bleven bekendt i Paris otte Dage før man gennem Th. B. v. Jessen havde underrettet ham derom. Efter sit Brevskifte med denne maatte han end mere forundres over at Villars tillagde sig hele Æren af Grevindens Benaadning og udbad sig Oplysning om

¹⁷ »Je dois trop à ses genereux soins dans l'elargissement de ma mere pour faire l'obligation que je luy en ay.« Jvfr. Leonora Christinas Brev til ham fra 1682 (D. Saml. 2 I, 222 f.)

Motiveringen. Man kunde nu vente, at den unge Ulfeldt efter den Gunst, der var bleven ham til Del, vilde forsøge ogsaa at opnaa Naade og Oprejsning for sig, og allerede nu ytrede Ulfeldt sin Forvisning om at det franske Hof vilde tale hans Sag. Ved at opfylde een Bøn af Villars havde man paataget sig en vis Forpligtelse til ogsaa at efterkomme en anden Begæring fra hans Eftermand *Cheverny*,¹⁸ hvem det maatte være Danmark magtpaaliggende at føje. Meyercron bad Jensen om, ved en Samtale med Herrerne af Geheimeraadet, at skaffe ham Besked om, hvorledes han havde at forholde sig overfor den unge Ulfeldt og dennes Anmodninger om Forbøn hos det danske Hof.¹⁹

En Maaned senere skriver Ambassadøren *Cheverny* til Ludvig XIV, at han i Henhold til dennes Ordre og Hensigt vil tjene Grev Ulfeldt, men frygter for, at den Rolle, hans Fader har spillet, vil være en Hindring for Opfyldelsen af hans Ønske om at komme tilbage til Danmark.²⁰

I et udateret Brev, der ifølge indre Kriterier maa henføres til Juni (se ovfr.) under Kongens Fraværelse i Norge — skriver *Corfitz* til Moderen:

»Jeg har Grund til at tro, at man vedblivende vil støtte mine Bønner om engang at faa mit Brød herhjemme, men dette Brød er endnu ikke bagt, selv Dejen er endnu ikke altid som den bør. Hvis jeg skal faste, til dette Brød er spiseligt, vil jeg faa en smækker Figur. Jeg veed, at Kongens Tilbagekomst først maa afventes, og at Ministrene først maa præpareres, hvis man ved at røre ved denne Streng, skal aflokke Tonen en behagelig Klang.

Jeg troer, det bliver nødvendigt, at jeg skriver et Takkebrev til Hs. Exc. Grev Alfelt og til Hs. høje Excellence (*Gyldenløve*); naar denne er vendt tilbage, skal jeg vejre Stemningen under Haanden og, hvis man finder Tidspunktet belejligt, hurtigst muligt, gøre min Pligt.«

Trods alle Anstrengelser opnaede *Corfitz* Ulfeldt ikke at stemme Kong Christian V til Gunst for sig. Han overlevede kun i et Par Aar Moderens Befrielse, og hverken i hendes Fængselstid eller senere forundtes der ham et Gensyn med hende. I Modsætning til Broderen Christian, hvem han giver det Skudsmaal at være »just ikke pressant af Naturel« og som i sine sidste Aar blev svagelig og henfaldt i Sløvhed, var *Corfitz*, efter hans Breve at dømme, nærmest Sangviniker og gennem sit mangeaarige Ophold i Paris præget af dets Letlevighed. Saameget han end klager over sin

¹⁸ Protocol de Paris, 1685.

¹⁹ A. Geoffroy, Recueil des Instructions données aux ambassadeurs de France, XIII, Paris 1895, 40 ff.

²⁰ Danske Saml. 2 IV, 188; V, 140 f.

Fattigdom og Vanskæbne i den farende Ridders Billede formaar han i sine Breve at ironisere over sin Modgang ved at istrø drastiske Vendinger, Ordsprog og Mundheld fra det daglige Liv.

Omtrent samtidig med Moderens Løsladelse finder man ham knyttet til en bemidlet Dame fra Paris ved Navn *Marie Joseph Estienne*, Enke efter en *Duplessis*, med hvem hun havde en Datter, som den Gang var tyve Aar. Det siges, at hun skal være bleven viet til Corfitz af selve Erkebiskoppen af Paris, men hans Familie vilde ikke anerkende hende, og hendes skriftlige Henvendelser til Leonora Christina og dennes Datter i Maribo Kloster forblev ubesvarede. I sine Breve taler hun vidt og bredt om den store Kærlighed, hun har næret for sin afdøde Ægtefælle og de Ofre hun har bragt ham. Hun gør sig til af at have betalt hans mest paatrængende Kreditorer, sørget for hans standsmæssige Klædning, købt ham en Ekvipage og skaffet ham en Kammertjener og to Lakajer. Med Ulfeldt skal hun have haft en Datter, der døde som lille. At dømme efter en enkelt Udtalelse («la sua vita e sospetta») har hendes Omdømme ikke været det bedste. Hun levede endnu 1715 i Paris.

Corfitz døde den 8 August 1688, kun 43 Aar gammel, i London, hvorhen han var rejst for at opnaa den engelske Konges Støtte. Kun 10 Dage før havde Broderen Christian i Rom endt sit Liv, ikke som antaget, for egen Haand, men efter lang Tids Svagelighed. Heller ikke for dette dobbelte Skæbneslag blev Leonore Christine skaanet. Af de 15 Børn, der fødtes i hendes Ægteskab, var nu kun tilbage Sønnen *Leo* og Døtrene *Leonora Sophie*, *Lave Becks* Hustru, der kun overlevede Moderen i fem Maaneder, og *Anna Catharine*, der døde 1707 hos Broderen i Wien. Denne, den sidstlevende af Corfitz Ulfeldts Døtre, slutter sin Beretning om, hvorledes Brødrene »hemmeligen selv med egne Hænder begrov deres Faders døde Krop paa det at man kan befri hans Ben for den Tyran« (Kong Frederik III), med de haarde fatalistiske Ord: »Vi er født til Ulykke.«²¹

Ulfeldt-Ættens episk-dramatiske Udgang henleder uvilkaarligt Tanken paa de skæbnebestemte Skikkelser baade fra den græske Tragedie og den nordiske Sagnverden. Og for at fuldstændiggøre Billedet fattes der heller ikke i denne Sammenhæng en Kvinde af Slægten, hvis Livstraad spindes ud til Menneskelivets yderste Aaremaal, overlevende alt og alle, der, som Mora i Ossian, er udseet af Skæbnen til at tolke længstforsvunden Ære og Forlis: *Anna*

²¹ Jvfr. min Afhandling om St. Knuds Kapellet og danske og norske Konvertiteter i Rom i Hist. Tidsskr. 8 R. I, S. 284 ff.

Sophie Ulfeldt,²² født i Trediveaarskrigens sidste Aar, hun, der modtog Leonora Christina paa Husumgaard, boede en Tid under Tag med hende paa Maribo Kloster og overlevede hende saa nær et halvt Aarhundrede — sin Fader endog i otti Aar —, den samme, af hvis Mund — »ex ore virginis Annæ Ulfeld« — Holberg har laant mangt et livgivende Træk til den af sine Heltindehistorier, der omhandler Leonora Christinas Skæbne, og som ellers vilde være gaaet tabt. Ene med sine Minder, fremmed for sin Tid fristede hun i den store By Livet i smaa Kaar, indtil hun sank i Graven i en Alder af fire og halvfems Aar.

BILAG.

I.

Relation wass Newes passiret.

Heute seind Ihr Königl. Maytt. in aller Frühe von hier aufgebrochen umb dero Reise nach Norwegen fortzusetzen . . . Weiln auch Ihr Königl. May. auf des Frantzösischen Ambassadeurs im Nahmen seines Königs bey derselben beschene offtmahlige bewegliche intercession einige tage vorhero bewilliget, dass die Uhlefeldtin, so einige Zeit hero auf dem Blawen Thurm alhier gesessen, wiederumb auf freyen Fuss gestellet werden möchte, So ist dieselbe heute gegen Abend auss besagtem Blawen Thurm gelassen, undt von der Baroness Lindenaw abgeholet und nach Ihrem Hause geführt worden, alwo Sie ein Paar tage verbleiben und so dan ferner sich nach dem Ohrt verfügen, wo Sie sich Ihr K. Maytt. ordre gemäss aufhalten soll an einem gewissen Ohrt in Seeland, alwo Sie sich die ubrige Zeit Ihres Lebens beständig aufhalten soll, wurdit geführt werden.

Copenhagen d. 19. May 1685.

Geh. Reg. 1685, 274. Konzept med talrige Rettelser.

II

Kgl. Order, so an den Herrn Gross Cantzler, Graff Friderich von Ahlefeldt, Hr. Geheime Rath Michael Vibe conjunctim abgangen.

P. S. auch Hoch und wohlgebohrner, und wohlgebohrne Rätthe, liebe Getreue, Nachdem die F. *Eleonora* gestern vermuthlich auß dem Blauen Thurm, Unserer allergnädigsten ordre gemäss, auff freyen fuß würde gestellet sein, So habt Ihr durch die Frl. von *Lindenou* deroselben anzeigen zu laßen, wie unsere allergnädigste meinung sey, daß Sie, die F. *Eleonora*, solche freyheit bloß für Ihre Persohn zu genießen, auch sich nicht in unserer Residentz-Statt Copenhagen, sondern an einem andern orth in der provintz Seelandt,

²² Francis Bull, Ludvig Holberg som Historiker, Kristiania 1913.

alß etwa zu Nestede oder Holbeck, biß weiterer verordnung auffhalten solle.
Datum ut in literis, Nieburg d. 20 May 1685.

Christian.

Geh. Reg. 1685, I, 274 m. Koncepter.

III

Svar paa foranstaaende kongelige Ordre:

..... Waß die *Dame Eleonora* anbetrifft, deren wir daßjenige, waß in Ew. K. M. allergnädigstem rescripto ihretwegen enthalten, durch die Baronesse von *Lindenaw* alsobald insinuiren laßen, und hat Sie sich darauf erkläret (vernehmen laßen), wie daß Sie von selbsten gewilliget gewesen nicht alhier zu verbleiben, sondern sich auf daß Land zu begeben, weilen Sie schon vorhero erfahren, daß Ew. K. M. intention nicht gewesen daß Sie alhier wohnen (verbleiben zu lassen, obgleich) solte, unangesehen solches in dero ihrer Befreyung halber ergangenen allergnädigsten Befehl nicht enthalten, weswegen Sie dan noch heute oder morgen vor erst nach Husumb eine halbe Meil von hier zu sel. Lars Vhlefelden tochter, so alda wohnet, sich verfügen und so lange alda verbleiben wolte biß Sie entweder zu Nestedt oder Holbeck zu ihrer kunfftigen wohnung anstalt würde gemacht haben Copenhagen d. 23ten May 1685.

Geh. Reg. 1685, f. 296.

Koncept paa brækket Folio med Kancellihaand. Det indklamrede udstreget, det spatierede Marginalindskud med en flydende spinkel Haand.

Skiftet efter *Anna Sophie Ulfeldt* (i Landsarkivet for Sjælland) indeholder adskillige personlige Oplysninger, bl. a. egenhændige Optegnelser om hendes Familieportræter. Hendes Morbroder Grev Christopher Parsbergs og dennes Hustrus (Birgitte Berte Skeel) skal tilfalde Roskilde Jomfrukloster som Erkendtlighed for at hun har tilbragt 12 Aar (fra 1686) hos sin Tante og efter dennes Død haft Ophold hos hendes Mand af 2. Ægteskab Knud Thott, samt ogsaa fordi Birgitte Skeels Søster var Klostrets Stifterinde. I Københavns store Ildebrand 1728 blev A. S. Ulfeldt med Livsfare reddet ud af det brændende Hus, hun beboede. En Optegnelse, dateret faa Dage før hendes Død, bestemmer, at hun vil »klædes i Kisten i en Særk at have under Vokslagenet, hvorpaa staar i Brystet CAS, en dyrebar og kær Vens Navn, som først skal raadne paa mit Bryst«. Hun blev til sin Død understøttet af Grev Corfitz Anton Ulfeldt. Hele Indtægten af hendes Dødsbo beløb sig til 4 Rdl. 5 Mk.